

МИХАИЛ САДОВЯНУ КОЗМА РЪКОАРЕ

Превод от румънски: Веселина Георгиева, 1980

chitanka.info

Страшен човек беше Козма Ръкоаре! Щом произнеса името му, сякаш го виждам; ей го, стои пред мен един мрачен човек, възседнал кафяв кон; пронизват ме като стомана две очи, виждам два мустака колкото две врабчета... Страшен мъж! На кон, с пушка на рамо и с нож, дълъг цял лакът, втикнат в пояса тук, вляво: такъв съм го виждал всякога. Аз съм стар, навършвам вече стоте, скитал съм много по света, много нрави и много люде съм срещнал, но човек като Ръкоаре, право да си кажа, не съм видял! А не беше кой знае колко едър; среден на ръст, кокалест, със смугло лице, човек като много други. Хе! Но какво значение има това? Само очите му да видиш, и е свършено с тебе. Страшен румънец!

По онова време тежка беше орисията на страната ни. Турци и гърци кръстосваха земите ни във всички посоки, нещастни хора се вайкаха по пътищата — тежки времена бяха! А Козма пет пари не даваше. Днес ще го видиш тук, утре ще чуеш за него кой знае къде. Всички бягаха по време на заверата, а той и пет пари не дава! Хванаха го и го оковаха във вериги... А после! Само тръсна тялото си, докосна с ръка железата, пришпори коня и дим да го няма! Кой не знаеше, че Ръкоаре има разковниче! Ехей! Колко куршуми са се отправяли към гърдите му! Напразно! Било му писано само сребърен куршум да го лови... Къде ще видиш такива хора сега... Минаха ония времена!

А чувал ли си за Сина на румънката? И той беше един нехранимайко! Той грабеше отвъд, в Мунтения; а Козма отсам; и в определена нощ се срещаха в Милков, разменяха си плячката и до сутринта се връщаха в своите убежища... Мигар не са ги дебнали граничарите, мигар не са ги гонили? И какво? Като хала летеше конят на Ръкоаре, дори и куршумите не го стигаха! А колко е дълъг пътят оттук, от планината край Бакъу, до границата! Е, да отидеш и да се върнеш за една нощ, не е дребна работа! Ама и какъв кон! Там е работата, че конят на Ръкоаре не беше кон като всички останали. Съди сам.

Имал княз Калимах една кобила от арабска порода; пазели я слугите като очите си, защото я чакали да роди. Една нощ — около Еньовден — влязъл Ръкоара в обора, разпорил корема на кобилата и откраднал кончето. То да било само това! Знаеш, че кончето е обвито в було. Разкъсал Ръкоаре булото, но го скъсал, така че разцепил на две ноздрите на кончето. И така, кончето с разкъсаните ноздри било

отгледано на тъмно и хранено с орехови ядки... А когато го оседлал Козма, какъв кон бил; дишал свободно и никога не се изморявал!... Какъв кон! Затова дори и вятърът не можеше да надмине Козма.

По едно време (тогава и аз бях доброволец) Козма се озова зад стените на Пробота; вътре бяха доброволците, а отвън турците. Турците стреляха с топове в стените. Доброволците решават да отстъпят манастира. Козма мълчи. На другия ден Козма изчезна. Но от стените до гората край Пробота — наниз от трупове! По този път бе минал Ръкоаре.

Та така. Скитал из горите, по полетата! Той не знаел какво значи грижа, още по-малко страх, но и любов също не познавал... Страшен мъж! Сякаш и сега го виждам на коня.

Тогава чифликът във Вултурец беше на един грък, а отсам, в нашия чифлик, дето са ония срутени стени, живееше една румънка, каквато никога по-късно вече не видях. Гъркът чезнеше по румънката. Ала и имаше защо! Вдовичката имаше склучени вежди и дяволити очи. Боже, боже, тия очи можеха да изкушат и светец. Против волята си била омъжена за грък, за Димитру Ковас. Гъркът умрял и сега госпожа Султана сама владееше чифлика.

Както ти казах, Никола Замфириди, гъркът, умираше за госпожата. Какво не направи човекът, къде не ходи, дори и по врачки. Напразно! Госпожата: не, та не! Бил ѝ противен гъркът. А не беше грозен Никола. Беше красив, мургав, със засукани мустачки и с къдрава брада. Но като не ѝ харесваше на вдовицата!

Веднъж Никола седял в стаята си, пушел и си мислел. Какво да прави? Ако е за женене, той бил съгласен да се ожени и да я вземе за жена; но тя защо не иска дори и да чуе? Из онзи ден отиде с циганина Чокърлие и ѝ пя от мъка край оградата... Мълчание! Дворът остана ням като камъка. Какво да прави?

Господин Никола си мисли: „Грозен не съм, глупав не съм... каква е причината? Да не би да обича друг?“

Не! Нощи наред бе дебнал. Никой не влезе и никой не излезе от двора ѝ.

Чокоинът е разгневен. Става, грабва бича и излиза. На двора слугите решат конете.

— Това ресан кон ли е? — реве той и шат с бича по един от слугите. По-нататък градинарят си почива на слънце.

— Така ли се грижиш ти за градината, а? — И трае! Прас!

Ала като удари човека, спечели ли нещо?

Влезе в градината и седна под красивата липа. Стои там на каменната пейка и пак мисли.

Тежко и горко, щом тази, която обича, не иска и да го погледне! Следи сред тишината на деня полета на повехналите листа; въздишка огрява гърдите му.

— Василе! Василе! — вика той. Гласът му звучи жално над тъжната градина.

Снажен старец влиза през портичката на градината и се отправя към стопанина.

— Василе — дума чифликчията, — какво да правя?

Старецът поглежда стопанина си, въздиша и се чеше по главата.

— Какво да правя, Василе?

— Знам ли аз, господарю?

— Я измисли нещо. На много неща си ме учил, кажи и сега нещо. При оная баба нищо не направихме, с Чокърлие също; не знаеш ли нещо друго?

— Ами...

— Не ме оставяй, Василе!

— Ами, господарю, да ти кажа и аз нещо, ала някак си не смея.

— Ще ти дам една жълтица, Василе, казвай!

Василе не се стряска, когато става дума за жълтица. Пак се почесва по главата.

— Знам си аз, господарю, че и две жълтици ще ми дадеш, па дори и три... ала все пак... знаеш ли... Ето какво. Да става каквото ще! Аз мисля да отидеш във Фрасини, да влезеш в двора, от двора в стаята на госпожата и да я отвлечеш! Ето това ще ти кажа аз!

— Какво говориш бре, Василе! Как може!

Василе нищо повече не продумва. Чокоинът се замисля с ръка на челото; после добавя:

— И това ще направя, Василе! Да знаеш, че ще го сторя. Браво на тебе, бре!

— Знаех си аз, че ще спечеля две жълтици! — въздъхва Василе и се почесва по главата.

През нощта господин Никола изпълнява решението. Качва се на коня, подбира сред слугите петима яки придружители и тръгва към Фрасини.

Гората бучи, настръхнала от диханието на есенната нощ. Хората вървят мълчаливо. Кой знае откъде, от време на време се дочува кукуригане на петли. После пак настава мълчание. Най-после се показва дворът с къщите на вдовицата, черни като могили от възглица.

Никола и другарите му се приближават до зида като сенки; мълком слизат от конете; хвърлят на зида въжена стълба, изкачват се и минават отвъд; конете остават вързани за храстите.

Изведнъж се чуват викове. Господин Никола не е страхлив. Спуска се към вратата. Вратата не е заключена. Влизат в някакъв ходник.

— Аха! — шепне гъркът. — Сега вече хванах пилето!

Но неочаквано се отваря една врата и ярка светлина прониква в ходника. Господин Никола не е страхлив. Спуска се към стаята. Но едва направил две крачки, и на прага изниква госпожа Султана. Косите ѝ са разплетени, облечена е с бял елек. Стои на прага със свъсени вежди и гледа чифликчията.

Никола подлудява. Иде му да падне на колене и да целуне краката ѝ, толкова е красива. Но знае, че ако коленичи, тя ще му се изсмее. Спуска се да я прегърне.

— Стой! — вика госпожа Султана. — Мислех, че са крадци! Аха, ти ли си, кир Никола?

Изведнъж вдига дясната си ръка и на светлината блясва ятаган. Никола усеща силно парване в главата от удара, нанесен с широката страна на ятагана. Спира се. Прислужниците правят опит да му помогнат, но единият пада окървавен и стене. Точно тогава се чува силен шум и влизат слугите на госпожата. Никола, следван от четиримата си другари, се втурва към изхода. Удря с ханджара наляво и надясно и излиза на двора.

Ето го пак на коня, препуска към Вултурец.

Там слиза от коня посърнал, влиза пак в градината, отново сяда на каменната пейка и се хваща с ръце за главата.

— Тежко ми — мълви той с болка, — колко съм нещастен! Какво да правя! Какво да правя!

Стои в есенната нощ, измъчван от мисли. Само полъхът, който иде от покритата със слана градина, го ободрява.

— Тежко и горко ми, колко съм нещастен — и отпуща чело в дланите си, подпрял лакти на коленете. Каква прекрасна жена — замислен шепне той отново. — Какви очи има! Господи, господи, не ме изоставяй, сърцето ми се къса от мъка... — Дълго стои замечтан. По едно време става и се запътва към къщата. — Каква прекрасна жена, какви очи!

Влиза и пак повиква Василе.

— Василика бре, съсипа ме! Чудна жена бре, Василе... Изгори ми сърцето, свърши ме! Какво да правя? Не ме оставяй! Слушай, ще получиш от мене две жълтици...

Василе се почесва по главата и казва спокойно:

— Знам какво си изпатил, господарю. Горда е госпожата, нямам какво друго да кажа! Знам аз, че ще ми дадеш и пет жълтици, а може и шест... Има още един начин...

— Кажи бре, Василе, ще ти дам... Леле, какви очи! Нещастник съм аз!

— Разбирам аз, господарю — казва Василе, — че ще ми дадеш и седем жълтици, ала трябва да дадеш още седем пъти по седем, за да я имаш ей така, в ръцете си... Не се плаши, господарю, не е много!... Седем пъти по седем... Ала ще я имаш в ръцете си!... Ще ти доведе Козма Ръкоаре!... Както ти ще ми сложиш жълтиците в шепата, така той ще ти сложи в обятията госпожа Султана, ето така...

Когато чува за Козма Ръкоаре, господин Никола се поизплашва, но после въздъхва и казва:

— Добре!

Козма дойде на третия ден. Никола стоеше на каменната пейка под липата в градината и смучеше от чибука ароматен дим. Когато видя юнака, остана втрещен. Козма вървеше спокойно, праметнал на лявата си ръка поводите на коня. Беше обут с високи до коленете ботуши с големи железни шпори. Ризницата го обгръщаше до блестящия кемер. На гърба му висеше дълга пушка. На главата — черен овчи калпак. Пристъпваше спокойно, със свъсени вежди както всякога; конят вървеше след него с наведена глава.

Василе, управителят на чифлика, се приближи до каменната пейка, почеса се по главата и прошепна ухилен:

— Какво ще кажеш, господарю? Я го погледни. Тоя и дявола ще ти донесе!

Господин Никола не можеше да отмести поглед от Козма. Юнакът се спря и каза:

— Господ здраве да ти дава!

— Благодарим! — отвърна Василе. — Да даде бог!

Чифликчията мълчеше упорито.

— Хм — измънка Василе, — дойде ли, братко Козма?

— Дойдох — отвърна Ръкоаре.

— По нашата работа ли?

— Да.

Козма говореше спокойно и беше навъсен, сякаш откакто се беше родил, усмивка не бе озарявала лицето му.

— А! Да! Дойде! — рече чифликчията като пробуден от сън. — Василе, иди кажи да донесат кафе и веднага се върни.

— Едно кафе да направят — рече Козма, — аз не пия.

Василе тръгна ухилен, след като погледна към господаря си.

— А! Да! Не пиеш! — рече тежко чифликчията. — Да, да... дойде по нашата работа... Колко? Аха! Да! Давам петдесет жълтици.

— Добре! — промълви спокойно Ръкоаре.

Василе се завърна с тайнствена усмивка. Стопанинът мълчеше.

— Е — рече Василе и се почеса по главата, — как върви?

— Василе, иди и донеси кесията, която е под възглавницата...

— Не, няма нужда от никаква кесия — рече юнакът, — не ми трябва нито грош.

— Какво? — попита чокоинът. — А! Да! Не ти трябва? Защо?

— Става дума да ти предам в ръцете госпожа Султана от Фрасини... Като ти доведе госпожата, ще ми наброиш парите...

— Накъсо — рече Василе и мушна ръка в косите си. — Донося госпожата, броиш му парите! Какво ти казах аз? Козма и дявола от ада може да донесе. Отсега госпожата е твоя: на такава брада — такъв бръснач.

Ръкоаре се обърна, отиде в дъното на градината, върза коня си за едно дърво, смъкна от седлото някакво шаячно наметало, легна на земята и се зави с него.

— Бре, бре — въздъхна Никола, — страшен човек!... Сякаш ми смъкнаха камък от плещите!

Василе се усмихна и нищо не каза. По-късно започна да се смее сам и прошепна:

— Ехе! Който има разковниче... щастлив е той...

Чокоинът трепна като пробуден от сън и погледна изплашено към Василе; после кимна с глава и пак се замисли...

— Аха! Да — измърмори той, без да знае за какво става дума.

Като се стъмни добре, Козма Ръкоаре стегна ремъците на коня и го яхна.

После рече:

— Господине, чакай ме на поляната край Вултурец.

Портите се отвориха, конят изпръхтя и се понесе като змей.

Пълната луна проникваше през леките есенни мъгли, тъчеше паяжина от лъчи и открояваше смълчаните хълмове и тъмните гори. Дълбоката тишина се пробуждаше от бързия тропот на коня. Ръкоаре яздеше мълчаливо под стрехите на младата гора с оредели листа; от синкавата светлина приличаше на видение.

Така стигна до Фрасини. Всички спяха. Портите бяха затворени. Козма потропа на портата: бу, бу, бу, бу!

— Кой е? — чу се глас отвътре.

— Отвори! — рече Ръкоаре.

— Кой си ти?

— Отвори! — изрева Козма. Вътре се чуваше шепот. — Отвори бе!

— Няма да отворя!

— Отвори, аз съм Козма!

Над портата блесна светлина и озари лицето на Козма. После се чу шумолене, светлината угасна и резето на портата изскърца.

Козма влезе в празния двор. Пред стълбите слезе от коня и бутна вратата.

„Вратата е отворена — помисли си той, — госпожата не е страхлива...“

В тъмния ходник стъпките и шпорите му прокънтяха като в черква. В една от стаите се чу шум и силна светлина блесна в ходника.

Госпожа Султана се показа на прага, облечена в бяло, с разпилени коси и с ятаган в дясната ръка.

— Кой си ти? Какво търсиш? — викна тя.

— Дойдох да те взема — рече разчленено Ръкоаре — и да те заведа при господин Никола.

— А! Значи, не си обикновен крадец? — рече госпожата и вдигна ятагана. — Погледни насама: ще си изпатиш като твоя Никола!...

Козма направи една крачка, спокойно хвана ятагана, стисна юмрука на госпожата и стоманеното оръжие отлетя встрани. Госпожата пъргаво отскочи назад и викна:

— Гавриле, Некулай, Тоадере! Тичайте!

Чуха се гласове, после слугите нахълтаха вкупом в ходника, но се спряха до вратата. Козма се доближи до жената и понечи да я хване. Тя се дръпна и грабна една кама от масата.

— Защо стоите, глупаци? Скочете! Хванете го и го вържете!

— Не говори напразно... Виждам, че не си страхлива, ала няма какво да се прави! — каза Ръкоаре. А слугите мълвяха:

— Как да го вържем? Тоя е Ръкоаре... Къде се е чуло и видяло! Козма Ръкоаре, господарке!

— Подлеци! — извика Султана и се спусна към Козма.

Юнакът я прие в прегръдката си, хвана ръцете и, върза ги с кожена връвчица и я грабна под мишница като чувал.

— Сторете път! — рече след това и хората се заблъскаха едни връз други към ъглите.

„Каква жена! — помисли си Козма, докато вървеше през ходника, помъкнал госпожата под мишница. — Има вкус господин Никола. Напета жена!“

Султана гледаше с изумление слугите, които изплашени се отдръпваха встрани. Чувствуваше се стегната като в менгеме. После вдигна очи към страшното лице на Козма. Светлината, която идеше от стаята, проблясваше в стоманените очи на юнака и осветяваше мургавото му лице.

— Кой си ти? — изстена тя.

— Аз ли? Козма Ръкоаре...

Госпожата погледна още веднъж слугите, струпани встрани, и повече не каза нищо. Беше разбрала.

Когато излязоха навън, юнакът възседна коня, сложи жената пред себе си и пришпори коня. Тропотът отново разбуди смълчаната нощ.

„Каква жена!“ — мислеше си Козма, а конят летеше като хала.

Султана изви главата си и на лунната светлина огледа Ръкоаре.

— Какво ме гледаш така, стопанке?

Враният кон тичаше под стрехите на младата гора. Черната коса на жената блестеше на едри вълни. По оределите листа със сребърен блясък искреше сланата. Султана гледаше настръхнала юнака, чувствуваше как я притиска неговата силна ръка, а очите ѝ светеха под склучените вежди като две звезди.

— Какво ме гледаш така, стопанке? Защо трепериш? Студено ли ти е?

Тропотът се носеше над поляните, листата проблясваха със сребърната си покривка, а конят, облян от светлина, се носеше като видение.

Изведнъж в далечината се появиха сенки.

— Какво има там? — попита Султана.

— Чака ни господин Никола... — отвърна Козма.

Жената нищо не каза. Но Козма усети, че се напъра. Кожената връвчица плесна и белите ръце се вдигнаха нагоре. Юнакът нема време да я спре. Като светкавица дясната ръка хвана поводите и изви коня, а лявата обви шията му. Юнакът усети главата на жената върху гърдите си и един топъл глас промълви:

— Не ме води при друг!

Конят продължаваше да се носи като видение сред виолетовата светлина; лъките бучаха от тропота на копитата, сребристите листа светлееха, черните вълни на косата се развяваха. Сенките се понесоха след тях. По хълма в далечината се нижеха видения. И те тичаха през ефирната мъглявина. А черният призрак пред тях тичаше, тичаше все по-далече и чезнеше в мрака на нощта.

1904 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.